

Environmentální politiky a strategie - historie a současnost

Mgr. Lukáš Pokorný

Seminář E-2000: Seminář ŽP a zdraví II – Environmentální politiky, strategie a nástroje, 3. dubna 2024

Na zahřátí...

Ve kterém roce byl založen UNEP?

Jak se jmenuje aktuální nejdůležitější strategický dokument
EU o životním prostředí?

Uveďte alespoň dva důvody, proč řešíme chemické látky
celosvětově.

Kdo je aktuálně ministrem ŽP ČR?

Environmentální politiky a strategie - Česká republika

Co je environmentální politika?

- Programová koncepční činnost státu na úseku ochrany životního prostředí. Není pouze výsledkem činnosti státu (vlády), ale výsledkem aktivity celého sociálního a hospodářského systému (nevládní organizace, hospodářské a jiné subjekty).

Politika a strategie MŽP

Základním účelem politiky životního prostředí je poskytovat rámec a vodítko pro rozhodování a aktivity na mezinárodní, celostátní, krajské i místní úrovni, směřující k dosažení dalšího zlepšení kvality životního prostředí jako celku i stavu jeho složek a součástí. Politika životního prostředí se zaměřuje na uplatnění principů udržitelného rozvoje, na pokračování integrace hlediska životního prostředí do sektorových politik a na zvyšování ekonomické efektivity a sociální přijatelnosti environmentálních programů, projektů a činností.

Kdy se začala rozvíjet environmentální politika v ČR, resp.
ČSSR?

Kdy se začala rozvíjet environmentální politika na území ČR, resp. ČSSR?

- **Zárodky ochrany ŽP: 1956** - zákon o státní ochraně přírody č. 40/1956 Sb. (zejména ochrana chráněných území, vzácných druhů a stromů ale nulová opora pro ochranu krajiny)
- **Socialismus:** budování těžkého průmyslu, důraz na hospodářství (zničení jednoho z nejkrásnějších královských měst: Most)
- **Větší rozvoj až v druhé polovině 80. let** – velice pomalu, vynucené „zezdola“
- **Hlavní „povolené“ téma:** ochrana přírody (svazy - ČSOP, sdružení, turistika, vzdělávání dětí)
- **1989** - demonstrace v severních Čechách kvůli neúnosnému stavu životního prostředí - kyselá dešť, měsíční krajina (režim tajil informace o dopadu znečištění na zdraví)
- **Vůdčí osobnosti:** Ivan Dejmal, Bedřich Moldan, Josef Vavroušek (poslední 2 pak po roce 1989 ministři ŽP)

Jak to u nás dřív vypadalo?

Uhelný vlak před tepelnou elektrárnou v Opatovicích nad Labem (23. ledna 1963)

Jak to u nás dřív vypadalo?

Zbytky historického Mostu, který musel ustoupit povrchové těžbě hnědého uhlí. (září 1975)

Jak to u nás dřív vypadalo?

Kalové laguny u ostravské chemičky Ostramo patřily donedávna k největším ekologickým katastrofám v republice. Likvidace tisíců tun jedovatých látek obsahujících rakovinotvorné polychlorované bifenyly (PCB) už stála přes 3 miliardy korun. Snímek je z roku 1993.

RECETOX

Vývoj legislativy k ŽP

Od kdy máme na našem území legislativu k životnímu prostředí?

- Počátky **v 18. – 19. století** (hlavně lesy v roce 1852 přijat lesní zákon (č. 25/1852), platil až do 1960!
- **1956** - zákon o státní ochraně přírody č. 40/1956 Sb. (Zejména ochrana chráněných území, vzácných druhů a stromů ale nulová opora pro ochranu krajiny – první národní park: **1963 – který?**)
- **1986-88** usnesení vlády k ochraně ŽP, příprava tzv. rámcového zákona o ŽP
- (nedokončeno, ale byly to nedostatečné a neúčinné pokusy)
 - **Svět? Např. nejstarší národní park? Víte kdy a kde?**
 - **Po roce 1990 – co se muselo urgentně vyřešit?**

Historie environmentální politiky v Evropě

- 1957 Římské smlouvy zřízení EHS, žádná koncepce ochrany ŽP
- 1973 **První akční program pro ŽP** (inspirován konferencí o ŽP ve Stockholmu)
- 1982 – 1986 **Třetí akční program** - integrace politiky ŽP do řízení ostatních oblastí politiky ES
- 1987 Jednotný evropský pakt = začlenění kapitoly „Životní prostředí“ do Římské smlouvy
- 1992 Maastrichtská smlouva = trvale udržitelný růst a princip předběžné opatrnosti
- 1993 **Pátý akční program** – „Směrem k udržitelnosti“
- 2001 – 2010 **Šestý akční program**: „Životní prostředí 2010: naše budoucnost, naše volba“
- 2012-2020 **Sedmý akční program**: Spokojený život v mezích naší planety
- 2020 a dále **Zelená dohoda pro Evropu (EU Green Deal)**

Vývoj legislativy k ŽP

90. léta – boom...

- **Po r. 1990** – rychlý rozvoj: instituce, politiky, konkrétní opatření
- **První mezinárodní akce celoevropského významu:** 1. ministerská konference ŽP pro Evropu v Dobříši (1991)
- **Video:** <https://youtu.be/5zDmwGlabDE>

Vznik hlavních institucí:

MŽP (1989, resp. 1990),

ČIŽP (1991)

Státního fondu ŽP ČR

Ustavení národních parků: 1991 – Šumava a Podyjí

Ministerstvo životního prostředí: viz další slide

Historie a poslání MŽP

Ministerstvo životního prostředí (MŽP) bylo zřízeno 19. prosince 1989 zákonem ČNR č. 173/1989 Sb. k 1. lednu 1990 jako ústřední orgán státní správy a orgán vrchního dozoru ve věcech životního prostředí.

MŽP je ústředním orgánem státní správy pro:

- ochranu přirozené akumulace vod
- ochranu vodních zdrojů a ochranu jakosti podzemních a povrchových vod
- ochranu ovzduší
- ochranu přírody a krajiny
- ochranu zemědělského půdního fondu
- výkon státní geologické služby
- ochranu horninového prostředí, včetně ochrany nerostných zdrojů a podzemních vod
- geologické práce a ekologický dohled nad těžbou
- odpadové hospodářství
- posuzování vlivů činností a jejich důsledků na životní prostředí, včetně těch, které přesahují hranice státu
- myslivost, rybářství a lesní hospodářství v národních parcích
- státní ekologickou politiku.

K zabezpečení a kontrolní činnosti vlády České republiky Ministerstvo životního prostředí koordinuje ve věcech životního prostředí postup všech ministerstev a ostatních ústředních orgánů státní správy České republiky.

**Dokázali byste jmenovat
aspoň dva ministry/ministryně
životního prostředí ČR?**

Přehled ministrů životního prostředí ČR:

1. 1. 1990 – 24. 1. 1991 Prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc. (OF, pozd.ODS)

20. 2. 1991 – 2. 7. 1992 Ing. Ivan Dejmal (ODA)

2. 7. 1992 – 4. 7. 1996 Ing. František Benda, CSc. (KDS, pozd. ODS)

4. 7. 1996 – 20. 2. 1998 Ing. Jiří Skalický (ODA)

27. 2. - 22. 7. 1998 RNDr. Martin Bursík (KDU-ČSL)

22. 7. 1998 – 17. 7. 2002 RNDr. Miloš Kužvart (ČSSD)

17. 7. 2002 – 4. 9. 2006 RNDr. Libor Ambrozek (KDU-ČSL)

4. 9. 2006 - 9.1. 2007 Ing. Petr Jan Kalaš (nestraník)

9.1. 2007 - 8.5. 2009 RNDr. Martin Bursík (SZ)

8.5. 2009 - 30.11. 2009 doc. RNDr. Ladislav Miko, PhD. (nestraník)

30.11. 2009 - 19.3. 2010 JUDr. Jan Dusík, M.Sc. (nestraník)

22.3. 2010 - 15.4. 2010 Ing. Jakub Šebesta, (nestraník)

15.4. 2010 - 13.7. 2010 Ing. Rut Bízková, (nestraník)

13.7.2010 - 15.12.2010 Mgr. Pavel Drobil (ODS)

17.1.2011 - 10.7.2013 Mgr. Tomáš Chalupa (ODS)

10.7.2013 - 29.1. 2014 Mgr. Tomáš Jan Podivínský (nestraník)

29.1.2014 - 16.12. 2021 Mgr. Richard Brabec (ANO)

17.12.2021 - ~~současnost~~ - Ing. Bc. Anna Hubáčková (KDU-ČSL)

Obecné předpisy související s ochranou životního prostředí

Do roku 1998 přijaty nejdůležitější zákony týkající se ochrany životního prostředí

- **Zákon č. 2/1969 Sb. o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR** (v platném znění dodnes)
- Zákon č. 282/1991 Sb. o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa **(jaká kauza z poslední doby ji dostala do popředí mediálního zájmu?)**
- Zákon č. 388/1991 Sb. o Státním fondu životního prostředí ČR (financování ochrany ŽP)
- Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny
- Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí
- Zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí (Aarhuská úmluva)

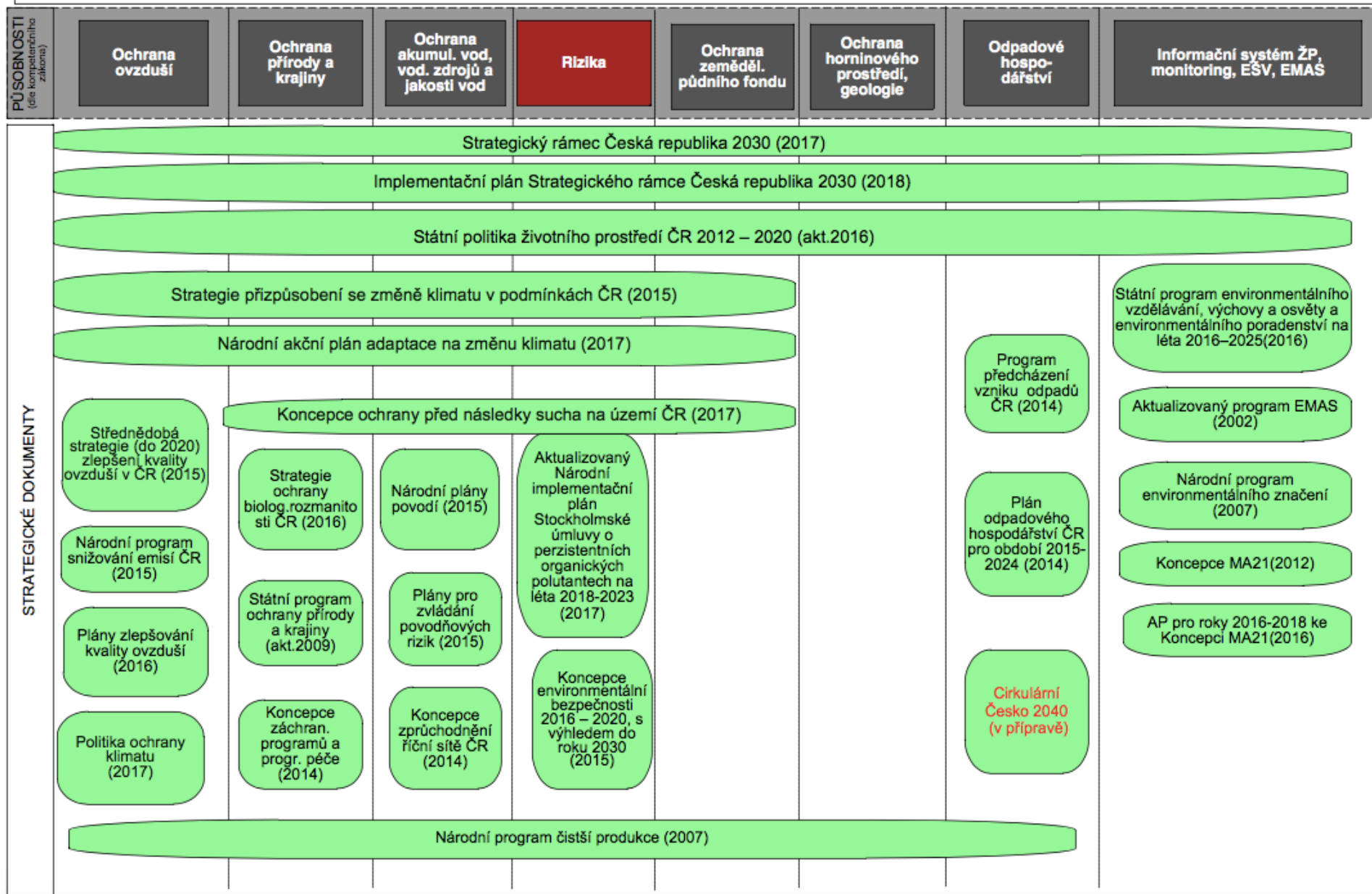
...

Ministerstvo životního prostředí ČR

- Zpočátku široké kompetence, během 90. let o ně přišlo (územní plán, vodní hospodářství)
- „Duhový program“ – první ucelená vládní ekologická politika na našem území
 - 1995 – Státní politika ŽP
 - 1998 – zahájení přístupových rozhovorů do EU – ŽP velmi důležitá oblast
 - 1999 – Nová státní politika ŽP (rozvádí koncept udržitelného rozvoje)
 - 2003 - SPŽP (2004-2013)
 - 2012-2020 SPŽP
 - SPŽP 2030 - schváleno v lednu 2021

Strategické plánování:

Strategická mapa - Ministerstvo životního prostředí (verze srpen 2019)

SPŽP 2012-2020

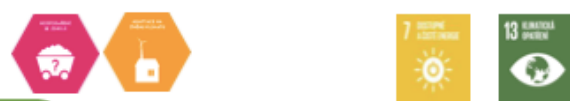
1. Udržitelné využívání přírodních zdrojů

- 1.1 Zajištění ochrany vod a zlepšování jejich stavu
- 1.2 Předcházení vzniku odpadů, zajištění jejich maximálního využití a omezování jejich negativního vlivu na životní prostředí. Podpora využívání odpadů jako náhrady přírodních zdrojů
- 1.3 Ochrana a udržitelné využívání půdy a horninového prostředí

2. Ochrana klimatu a zlepšení ovzduší

- 2.1 Snižování emisí skleníkových plynů
- 2.2 Snížení úrovně znečištění ovzduší
- 2.3 Efektivní a k přírodě šetrné využívání obnovitelných zdrojů energie a zvýšení energetické účinnosti

Prioritní osy a strategické cíle SPŽP 2012-20

3. Ochrana přírody a krajiny

- 3.1 Ochrana a posílení ekologické stability krajiny a udržitelné hospodaření v krajině
- 3.2 Zachování přírodních a krajinných hodnot
- 3.3 Zlepšení kvality prostředí v sídlech

4. Bezpečné prostředí

- 4.1 Předcházení rizik
- 4.2 Zmírňování dopadů nebezpečí, včetně mimořádných událostí a krizových

„Zajistit zdravé a kvalitní životní prostředí pro občany žijící v České republice, výrazně přispět k efektivnímu využívání veškerých zdrojů a minimalizovat negativní dopady lidské činnosti na životní prostředí, včetně dopadů přesahujících hranice státu, a přispět tak k zlepšování kvality života v Evropě i celosvětově.“

Práce ve skupinách

- jaké společensko-vědní vstupy ovlivnily tvorbu SPŽP?
 - co je úkolem SPŽP 2030?
 - k čemu by měla vést opatření SPŽP?
- jak se do SPŽP promítly Cíle udržitelného rozvoje?
 - jaká jsou tři základní oblasti SPŽP?
 - o co se SPŽP 2030 opírá?
- kdo se zpracování dokumentu v nejširším slova smyslu účastnil?
 - jak byla zapojena veřejnost?

SPŽP...jak na to?

3 kritéria pro prioritizaci témat:

- **ZHODNOCENÍ** současného stavu životního prostředí a předpokládaného vývoje životního prostředí, včetně výsledků plnění předchozích SPŽP = kritérium: Záměrem je reagovat na nejzásadnější problémy v oblasti životního prostředí s cílem zlepšit nevyhovující stav či udržet dobré podmínky;
- **EU ZÁVAZKY** - plnění závazků vyplývajících ze schválené environmentální legislativy EU. ČR musí sice plnit všechny povinnosti dané národní a evropskou legislativou, pro stanovení priorit SPŽP se vybírají ty s největším dopadem na zlepšení kvality životního prostředí v ČR;
- **MEZINÁRODNÍ ZÁVAZKY** - plnění nejdůležitějších závazků z vybraných mnohostranných environmentálních smluv, jichž je ČR smluvní stranou a které jsou nejvíce relevantní pro zlepšení podmínek životního prostředí v ČR, a z působení ve vybraných mezinárodních organizacích.

SPŽP 2030

STRUKTURA SPŽP 2030

Životní prostředí a zdraví

1. Voda
2. Ovzduší
3. Rizikové látky
4. Hluk a světelné znečištění
5. Mimořádné události
6. Sídla

Přechod ke klimatické neutralitě a oběhovému hospodářství

- 2.1 Přechod ke klimatické neutralitě
- 2.2 Přechod na oběhové hospodářství

Příroda a krajina

1. Ekologicky funkční krajina
2. Zachování biodiverzity a přírodních a krajinných hodnot

Státní politika životního prostředí České republiky 2030

s výhledem do 2050

Průřezové nástroje

Nástroje přímé regulace a výkonu státní správy
Ekonomické nástroje

Dobrovolné nástroje EVVO
Ostatní nástroje

SPŽP 2030

STRUKTURA SPŽP 2030

Úvodní část

o SPŽP

shrnutí stavu ŽP

externí vlivy (Socioekonomický vývoj,
Globální tlaky na životní prostředí
ČR)

mezinárodní dimenze

Návrhová část

vize SPŽP

přehled cílů SPŽP (vč. vizí tematických
oblastí)

jednotlivé kapitoly

Přílohy:

analytická část (vč. SWOT)

přehled indikátorů SPŽP

vazba na ostatní strategie

česká a evropská legislativa

mezinárodní úmluvy

**OSVĚTA, MEZINÁRODNÍ DIMENZE,
SOCIÁLNÍ PŘESAHY,
MEZINÁRODNÍ ZÁVAZKY**

VIZE SPŽP 2030

1. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A ZDRAVÍ

Vize: Česká republika v roce 2050 disponuje kvalitním a bezpečným životním prostředím

Strategické cíle

1.1 Dostupnost vody je zajištěna a její jakost se zlepšuje

1. Jakost **povrchových vod** se zlepšuje
2. Jakost **podzemních vod** se zlepšuje
3. Zásobování obyvatelstva **pitnou vodou** s vyhovující jakostí se zlepšuje
4. Čištění **odpadních vod** se zlepšuje
5. **Efektivita využívání**, vč. její **recyklace**, se zvyšuje

1.2 Kvalita ovzduší se zlepšuje

1. **Emise** znečišťujících látek do ovzduší se snižují
2. **Imisní limity** znečišťujících látek jsou dodržovány
3. **Přeshraniční přenos** znečišťujících látek se snižuje

1.3 Expozice obyvatel a životního prostředí nebezpečným chemickým látkám se snižuje

1. **Emise a úniky** nebezpečných chemických látek do všech složek životního prostředí se snižují
2. **Kontaminovaná území**, vč. starých ekologických zátěží, jsou evidována a účinně sanována

Specifické cíle

Jaké dříve neexistující problémy dnes Zatěžují zdraví lidí? (nápodoba: v rozvojových zemích většinou neřeší)

1. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A ZDRAVÍ

Vize: Česká republika v roce 2050 disponuje kvalitním a bezpečným životním prostředím

Strategické cíle

1.4 Hluková zátěž a světelné znečištění se snižují

1. Hluková zátěž obyvatelstva a ekosystémů se snižuje
2. Světelné znečištění se snižuje

1.5 Přípravenost a resilience společnosti vůči mimořádným událostem a krizovým situacím se zvyšuje

1. Přípravenost, resilience a **adaptace na extremitu počasí** se zvyšuje
2. Negativní **dopady mimořádných událostí a krizových situací** antropogenního a přírodního původu jsou minimalizovány
3. **Vznik mimořádných událostí** a krizových situací antropogenního původu je minimalizován

1.6 Adaptovaná sídla umožňují kvalitní a bezpečný život obyvatel

1. Sídla se účinně adaptují na rizika spojená se **změnou klimatu**
2. **Rozvoj sídel** je koncepční, přednostně jsou využívány **brownfieldy** a již využitá území
3. V sídlech je zaveden **system hospodaření s vodou**, vč. vody srážkové
4. Kvalita **zelené infrastruktury** přispívající ke zlepšení mikroklimatu v sídlech se zvyšuje

Specifické cíle

....hluk a světlo...ale i další: např. extrémní počasí

Děkuji!